

‘નિયમસાર’ ૪૧ મી ગાથા. અહીં વાત તો સામાન્ય એ છે કે આત્મા જે છે એ પરમેશ્વરસ્વરૂપ જ છે. આહાહા...! પરમાત્મસ્વરૂપ જ આત્મા છે. એવા પરમાત્મસ્વરૂપમાં ચાર ભાવ નથી. એ દૃષ્ટિનો વિષય બતાવવા ચાર ભાવ નથી એમ કહ્યું. પણ ચાર ભાવ, ચાર ભાવમાં નથી એમ નથી. ઉદય, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિક ચાર ભાવ છે, એની વાત ચાલે છે ને? તો એ વ્યવહારનયનો વિષય છે. છે એનો અહીંયા નિષેધ છે. સમજાણું કાંઈ? અન્ય કેટલાક તો એમ કહે છે કે બસ, એક આત્મા સર્વવ્યાપક છે. આહાહા...! ‘કબીર’ની વાતમાં પણ નિશ્ચયની ઘણી વાતો આવે છે. પણ એ એકાંત છે. એ તો અમે દુકાન ઉપર પણ ‘વાડીલાલ મોતિલાલ’ જૈન સમાચાર હતું. ‘અમદાવાદ’ (સંવત) ૧૯૬૫-૬૬ની સાલની વાત છે. અમે તો દુકાન ઉપર જૈન સમાચાર પત્ર મંગાવતા હતા. એમાં કબીરનું પુસ્તક ભેટમાં આવ્યું હતું. કારણ કે એ તો સ્થાનકવાસી હતા ને? માટે એ કબીરને માને. પણ એ એકાંત છે. એમાં એમ આવ્યું છે... ૧૯૬૫ની સાલમાં એ દુકાન ઉપર વાંચ્યું હતું. ‘પથ્થર પૂજે હરિ મીલે તો મેં પૂજુ બડા પહાડ.’ આહાહા...! એકાંત છે. ભગવાનની પ્રતિમાની પૂજા છે એ ધર્મ નથી. પણ શુભભાવ થાય છે અને એ પ્રતિમા અનાદિથી છે. સમજાણું કાંઈ? અનાદિથી તીર્થંકરની પ્રતિમા શાશ્વત અસંખ્ય મંદિર, નંદિશ્વર દ્વિપમાં મંદિર બાવન જિનાલય આદિ, અસંખ્ય વ્યંતરના મકાનમાં મંદિર છે. ભવનપતિના (ભવનમાં) જૈનમંદિર છે. આહાહા...! પણ એ શુભભાવનું નિમિત્ત છે. એ શુભભાવ એનાથી થાય છે એમ નથી. નિમિત્તનો નિષેધ કરવો એ નિમિત્તથી થતું નથી એ અપેક્ષાએ પણ નિમિત્ત ચીજ જ નથી (એમ નથી). સમજાણું કાંઈ? ઝીણી વાત છે, ભાઈ! નિમિત્ત ચીજ જ નથી અને શુભભાવ થાય છે એ નિમિત્તથી પરથી ભગવાનના દર્શનથી થાય એમ પણ નથી. અને શુભભાવ થયો તો એ ધર્મનું કારણ છે અને ધર્મ છે એમ પણ નથી. અરે...! આવી વાત!

અહીંયા કહે છે કે એ ચાર ભાવ નથી. આપણે અહીંયા મનુષ્યગતિ સુધી આવ્યું છે, કે આત્મામાં મનુષ્યગતિ જ નથી. પણ ગતિ ગતિમાં નથી એમ નથી. પર્યાયમાં મનુષ્યગતિ છે. વ્યવહારનયનો વિષય છે. નય છે ને? તો નયનો વિષય છે. નય છે એ વિષયી છે,

નય છે એ વિષયી છે. તો એનો વિષય છે. આહાહા..! કેટલાક એમ કહે છે, કે મનુષ્યગતિથી કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે. એ ખોટું છે. અને મનુષ્યગતિ ન મળે તો મોક્ષ ન મળે એ પણ ખોટું છે. જ્યારે કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિની દશા પોતામાં થાય છે ત્યારે મનુષ્યગતિ હો, વજનારાયસંઘેયણ પણ હો. અનંત અનંત અમૃતના સાગરથી ભર્યો પ્રભુ છે. સુખ છે, સુખ. આત્મામાં અતીન્દ્રિય આનંદ છે. એ અતીન્દ્રિય આનંદનું અનંતગુણમાં રૂપ છે. આહાહા..! એવો ભગવાન અંદર બિરાજે છે.

પરમાત્મા શક્તિરૂપે, સ્વભાવરૂપે તો મુક્ત જ છે. આ તો પર્યાયમાં મુક્ત કઈ રીતે થાય છે એના ઉપાયની આ વાત ચાલે છે. સમજાણું કાંઈ? તો કહે છે, કે મનુષ્યગતિ ગતિમાં છે. આ શરીર નહિ, હોં! આ મનુષ્યગતિ નહિ. આ તો શરીર જડ, માટી, ધૂળ છે, આ તો પુદ્ગલ છે. અંદરમાં નામકર્મના ઉદયથી, એ ગતિમાં રોકાવું એ પર્યાયને મનુષ્યગતિ કહે છે. આ શરીર મનુષ્યગતિ નથી. આ તો માટી-ધૂળ છે. ગતિ ક્યાં છે? મનુષ્યગતિ તો જીવની વિકારી પર્યાય છે. આ શરીર છે એ તો જડ માટીની પર્યાય છે. એ મનુષ્યભવ આ અને આને મનુષ્યગતિ કહેવી એમ છે નહિ. આહાહા..! કહે છે, કે મનુષ્યગતિની અંદર યોગ્યતા છે તે પણ આત્મામાં નથી.

દેવગતિ છે. દેવ ગતિ છે. અને દેવગતિ શુભભાવથી મળે છે. પણ એ શુભભાવ અને દેવગતિ એ આત્માના સ્વભાવમાં નથી. આહાહા..! વીતરાગની આવી વાત! અનેકાંત. દેવગતિ છે. પંચમકાળના સાચા સંત એ પણ કાંઈ કેવળજ્ઞાન પામતા નથી. એ સ્વર્ગમાં જ જાય છે. ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ જેવા સંત પણ સ્વર્ગમાં છે. કેમ કે કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિનો અભાવ છે. તો ત્યાં ભાવ તો હતો. સ્વર્ગની ગતિ મળે એવો શુભભાવ તો હતો. પણ એ શુભભાવ અને ગતિ આત્માના દ્રવ્યસ્વભાવમાં નથી. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

એ ‘મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક’ના સાતમાં અધ્યાયમાં લખ્યું છે, કે વ્યવહારનય નથી એવી વાત કરે છે, પણ વ્યવહારનયનો બિલકુલ વિષય નથી. તો એનું જ્ઞાન કરવું એ રહ્યું નહિ. દેવગતિ છે. સર્વાર્થસિદ્ધમાં સ્વર્ગમાં (જાય છે). આહાહા..! પાંચ પાંડવો શૈત્રજયમાં ધ્યાનમાં હતા. એમાં દુર્યોધનના ભાણેજે આવીને લોઢાના દાગીના બનાવ્યા. લોઢાના ધગધગતા. ગળામાં, માથામાં (પહેરાવ્યા). પંચમહાવ્રતનો વિકલ્પ પહેલા હતો. પણ જ્યારે એ ઉપસર્ગ આવ્યો તો અંતરમાં ઉતરી ગયા. આહાહા..! અંતરમાં આનંદકંદ પ્રભુ, અમૃતનો સાગર, સરોવર, સાગર છે એવા પરમેશ્વરમાં દૃષ્ટિ તો હતી પણ સ્થિરતા જામી ગઈ. સ્થિરતા જામીને ત્રણને કેવળજ્ઞાન થયું. ધર્મરાજા, ભીમ અને અર્જુન. અને સહદેવ અને નકુલ બે સાથે હતા. પણ એવો એક વિકલ્પ આવ્યો કે અરે..! ભાઈને કેમ હશે? મોટાભાઈને કેમ હશે? એટલો વિકલ્પ આવ્યો તો... વિકલ્પ છે ખરો. એનાથી સર્વાર્થસિદ્ધની ગતિનો પણ બંધ પડી ગયો. સમજાણું કાંઈ? પણ એ વિકલ્પ અને ગતિ દ્રવ્ય સ્વભાવમાં નથી. આહાહા..!

દ્રવ્ય વસ્તુ જે પરમાત્મસ્વરૂપ.. આહાહા..! જે સમ્યગ્દર્શનનો વિષય, સમ્યગ્દર્શન જેને ધ્યેય બનાવીને સમ્યગ્દર્શન થાય છે એ ધ્યેય ચીજ તો પૂર્ણાનંદનો નાથ જેમાં પર્યાયનો પણ અભાવ છે. આહાહા..! તો દેવગતિ અને દેવગતિના કારણરૂપ ભાવ, બન્નેનો દ્રવ્યસ્વભાવમાં અભાવ છે. પણ પર્યાયમાં છે. એનો નિષેધ ન કરવો કે નથી. જાણવા લાયક છે. વ્યવહારનયનો વિષય છે જ નહિ, એમ ન જાણવું. નહિતર એકાંત મિથ્યાત્વ થશે. આહાહા..! એ ચાર ગતિ.

આત્મા વસ્તુ પરમેશ્વરસ્વરૂપ... આહાહા..! પૂર્ણ વીતરાગ શક્તિએ મુક્તસ્વરૂપ જ આત્મા છે. એવા સ્વરૂપમાં આ ચાર ગતિ નથી. અને ક્રોધ, માન, માયા, લોભ ચાર કષાય નથી. કષાયની પર્યાયમાં કષાય છે. ન હોય તો સમકિતી વીતરાગ થઈ જાય અને કેવળજ્ઞાની થઈ જાય. સમ્યગ્દષ્ટિને પણ કષાય તો આવે છે. આહાહા..! ભગવાનની પૂજાનો, દયાનો, દાનનો ભાવ આવે છે. આહાહા..! પણ એ ભાવ.. આહાહા..! કષાય છે. એ કષાયભાવ ત્રિકાળી ભગવાનઆત્મામાં નથી.

પરમાત્મા પોતાના સ્વરૂપમાં દષ્ટિ કરવાથી પરમેશ્વરની પ્રાપ્તિ થાય છે. આહાહા..! સમ્યગ્દર્શનમાં પરમેશ્વર-આત્માની પ્રાપ્તિ થાય છે. અરે..! પ્રભુ! આહાહા..! જેના ગુણનો પાર નહિ, જેના આનંદનો પાર નહિ એ જે અતીન્દ્રિય આનંદ છે, એ પણ અસ્તિત્વનો આનંદ, વસ્તુત્વનો આનંદ, જ્ઞાનનો આનંદ, દર્શનનો આનંદ એવી અનંત શક્તિઓના આનંદથી ભરેલો પ્રભુ આત્મા છે. આહાહા..! એ ચીજમાં ચાર કષાય નથી. કષાયની પર્યાયમાં કષાય છે. એ જાણવાલાયક છે. વીતરાગ થયા પછી કષાય ન હોય. પણ નીચે સમકિતીને જ્ઞાનીને, અરે..! ક્ષાયિક સમકિત હો. શ્રેણિકરાજાને એવો રાગ થયો. માથુ ફૂટીને દેહ છૂટી ગયો. પણ એ રાગ ચારિત્રદોષ છે. અંતરમાં આ મારામાં છે એમ એ માનતા નથી. આહાહા..! હેયબુદ્ધિથી આવે છે. એમ દયા, દાન, ભક્તિના પરિણામ હેયબુદ્ધિથી આવે છે. પણ એ ચીજ અંતર વસ્તુમાં નથી.

દ્રવ્યસ્વભાવ જે ચિદાનંદ પરમાત્મા... આહાહા..! એ વાત અહીંયા ચાલે છે. એ ઉદયભાવ કષાય આત્મામાં નથી. એ સ્ત્રીલિંગ, પુલિંગ અને નપુંસકલિંગ. શરીરના લિંગ નહિ, હોં! અંતરના ભાવ-લિંગની વાત છે. શરીર જે આ પુરુષનું છે, સ્ત્રીનું છે એ તો જડની પર્યાય છે. આ તો અંદર સ્ત્રીલિંગની વાસનાનો વિકલ્પ, સ્ત્રીલિંગ, પુરુષલિંગ, નપુંસકલિંગ એ પર્યાયમાં છે ખરા. નારકી જીવ, શ્રેણિકરાજા અત્યારે નરકમાં છે. ૮૪ હજાર વર્ષ(ની સ્થિતિ છે). ક્ષાયિક સમકિત, પણ છે નપુંસક. આહાહા..! નારકી બધા નપુંસક છે. સ્ત્રી, પુરુષ વેદ ત્યાં નથી. આહાહા..!

અસંયમના પ્રકાર ઘણાં છે. ઇન્દ્રિયનું અસંયમ, મનનું અસંયમ, રાગનું અસંયમ, કષાયનું અસંયમ એ બધા અસંયમ સામાન્યપણે એક છે. પેટા ભેદે ઘણાં છે. એ બધા, આત્મદ્રવ્ય

છે ભગવાન પરમાત્મા, એમાં તો એનો સ્પર્શ નથી. આહાહા...! પોતાના આનંદસ્વરૂપનો જ્યાં સ્પર્શ કરે છે. સમ્યગ્દષ્ટિ પોતાનું સ્વરૂપ અતીન્દ્રિય આનંદનો કંદ પ્રભુ, એનો સ્પર્શ કરે છે. 'નિયમસાર'ના એક કળશમાં પાઠ છે. સ્પર્શ, સ્વરૂપનો સ્પર્શ. સ્પર્શનો અર્થ સ્વરૂપનો અનુભવ. આહાહા...!

ભગવાનઆત્મા અતીન્દ્રિય આનંદનો કંદમૂળ... આહાહા...! કંદનું મૂળ સ્વરૂપ છે. એ કંદમૂળ એટલે એમ નહિ. અતીન્દ્રિય આનંદનો કંદ એવું મૂળ એ છે. એનો સ્પર્શ કરવો, એનો સ્પર્શ-વેદન (કરવું), સમ્યગ્દર્શનથી સ્પર્શ કરવો એ સમ્યગ્દર્શનની પર્યાય પણ જેને સ્પર્શ કરે એ ચીજમાં નથી. આહાહા...! આવી વાત ક્યાં છે? કબીર અને કેટલાક અન્યમતીએ નિશ્ચયની ઘણી વાતો કરી છે. એ દુકાન ઉપર વાંચી હતી. એ વસ્તુ નહિ. આજે ભાઈ લાવ્યા હતા. 'હસમુખ'નો છોકરો 'રાજુ' છે ને? એ ટૂંકડો લાવ્યો હતો. 'કહત કબીરા સુનો ભાઈ સાધુ...' એમ લખ્યું હતું. પણ એ પુસ્તક તો અમે (સંવત) ૧૯૬૫-૬૬ની સાલમાં દુકાન ઉપર વાંચ્યું હતું. આખું વાંચ્યું હતું. કબીરનું ઘણું મોટું પુસ્તક છે. એ નહિ. એ માર્ગ નહિ. આહાહા...!

અહીંયા તો પર્યાયમાં વેદ છે, કષાય છે. છે છતાં દ્રવ્યસ્વભાવમાં નથી. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? એકલો આત્મા પવિત્ર જ છે અને પર્યાયમાં અપવિત્રતા છે જ નહિ, એમ નથી. શુભ અશુભ પરિણામ એ સંસાર અપવિત્રતા છે. એ પર્યાયમાં અપવિત્રતા છે. પણ ત્રિકાળી દ્રવ્યસ્વભાવમાં એનો પ્રવેશ નથી. આહાહા...! જે સમ્યગ્દર્શનનો વિષય ધ્યેય છે, સમ્યગ્દર્શન દ્રવ્યને કબૂલે છે. આહાહા...! સવારે છેલ્લે આવશે. આવે છે ને સવારે? એમાં આગળ આવશે. સકળ નિરાવરણ. પ્રભુ તો સકળ નિરાવરણ અંદર છે. દ્રવ્ય સત્ત્વ ભગવાન પરમાત્મા પવિત્રનો પિંડ પ્રભુ, એને કોઈ આવરણ નથી. એ એક સમયની પર્યાયમાં રાગ અને કર્મના નિમિત્તનું આવરણ જણાય છે. વસ્તુમાં નથી. આહાહા...! સકળ નિરાવરણ. અહીં તો કહે આઠ કર્મથી આત્મા રોકાયો છે. એ તો પર્યાયની વાત છે, પ્રભુ! વસ્તુ છે એ તો ત્રિકાળી આનંદનો નાથ તત્ત્વસ્વરૂપ, એ તો સકળ નિરાવરણ અખંડ એક પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય, અવિનશ્વર શુદ્ધ પારિણામિકભાવ પરમભાવલક્ષણ નિજપરમાત્મદ્રવ્ય તે હું. પર્યાયમાત્ર હું નહિ. આહાહા...! એ તો દષ્ટિની અપેક્ષાએ વાત છે. દષ્ટિના ધ્યેયની અપેક્ષાએ વાત છે. પણ પર્યાયમાં છે જ નહિ (એમ માને), નથી તો નિષેધ કોનો? ગદેડાને શીંગડા નથી હોતા તો નિષેધ કોનો? આકાશના ફૂલ નથી, તો નિષેધ કોનો? સમજાણું કાંઈ? એમ પર્યાયમાં આ વાત જ નથી તો નિષેધ કોનો? 'પન્નાલાલજી'! બહુ ઝીણી વાત છે.

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- ના એ ઝીણીનો અર્થ અપૂર્વ છે. ઝીણીની વ્યાખ્યા અપૂર્વ છે. અપૂર્વ કહેતાં એના ધ્યાનમાં બરાબર બહુ લક્ષ હોય તો આ વાત સમજાય. આહાહા...! અનંતવાર અગિયાર

અંગ ભણ્યો, એ પણ પરજ્ઞેયનિષ્ઠ છે. આહાહા...! સ્વજ્ઞેય પરમાત્મા, એમાં તો કેવળજ્ઞાનની પર્યાયનો અભાવ છે તો વળી શાસ્ત્રજ્ઞાનનો તો એમાં અભાવ છે જ. આહાહા...! કહો, 'જ્ઞાનચંદ્રજી'!

'અસિદ્ધત્વ એક;...' અસિદ્ધત્વ. ચૌદમા ગુણસ્થાન સુધી અસિદ્ધત્વ છે. આહાહા...! ચૌદમું ગુણસ્થાન પંચ અક્ષર રહે ત્યાં તરત મુક્તિ થાય છે. પણ જ્યાં સુધી ચૌદમું ગુણસ્થાન પાંચ અક્ષર છે ત્યાં સુધી અસિદ્ધ છે. આહાહા...! એ સિદ્ધ નહિ. કેવળજ્ઞાની પરમાત્માને તેરમે ગુણસ્થાને કંપન છે. એ કંપન છૂટીને ચૌદમા ગુણસ્થાને અકંપન થયું. પણ હજી ચાર ગુણ જે છે એની વિપરીત પર્યાય ત્યાં ચૌદમે છે. આહાહા...! અઘાતિની ચાર પર્યાય છે એની વિપરીતતા ત્યાં ચૌદમામાં છે. એ અપેક્ષાએ ત્યાં અસિદ્ધપણું છે. આહાહા...!

મિથ્યાદષ્ટિ અસિદ્ધ છે. પર્યાયમાં, હોં! સમક્રિતી પણ અસિદ્ધ છે. તેરમે ગુણસ્થાને કેવળી પણ અસિદ્ધ છે. અરે...! જે કંપન છૂટીને ચૌદમા ગુણસ્થાનમાં ગયા તો પણ અસિદ્ધ છે. આ તો સમય સમયનો વિવેક-વિચાર છે. એ અસિદ્ધત્વ છે પણ એ દ્રવ્યમાં નથી. પર્યાયમાં તો ચૌદમા ગુણસ્થાન સુધી છે. આહાહા...! 'ડાહ્યાભાઈ'! આહાહા...! એ કેવળી કોઈનો વિનય કરે, એ વસ્તુમાં નથી. કંપન છે. કોઈનો વિનય કરે એ તો વિકલ્પ છે. એ તો કેવળીને હોય જ નહિ. સર્વજ્ઞમાં અસિદ્ધત્વ છે, પણ કોઈનો વિનય કરે એવું અસિદ્ધત્વ એમાં નથી. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? સર્વજ્ઞ પરમાત્મા કેવળી ગુરુનો વિનય કરે એ છે જ નહિ. આહાહા...!

અહીંયા અસિદ્ધત્વ. પહેલા ગુણસ્થાનથી ચૌદમા (ગુણસ્થાન) સુધી અસિદ્ધત્વ (છે). આહાહા...! છતાં એ અસિદ્ધત્વની પર્યાય, સિદ્ધત્વની પર્યાય થઈ નથી. તો એ અસિદ્ધત્વ સ્વરૂપમાં નથી. ખરેખર તો સિદ્ધની પર્યાય છે એ પર્યાય પણ દ્રવ્યમાં નથી. ગજબ વાત છે. અહીં તો ઉદયભાવની વ્યાખ્યા કરવી છે એટલે સિદ્ધ ન લીધું. એ સિદ્ધ ક્ષાયિકભાવમાં ગયું. આહાહા...! કેવળજ્ઞાનની સિદ્ધની પર્યાય ક્ષાયિકભાવ પણ દ્રવ્ય વસ્તુમાં નથી. એ તો એક સમયની પર્યાય છે. ઊપજે એ પર્યાય છે. દ્રવ્ય-ગુણ કાંઈ ઉપજતા નથી. દ્રવ્ય અને ગુણ તો શાશ્વત અંદર પરમાત્મસ્વરૂપે બિરાજમાન છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? આવા સિદ્ધાંત છે. આકરા બહુ.

'અસિદ્ધત્વ એક;...' એક લીધું છે. છે તો અસિદ્ધત્વનો પ્રકાર. કેમ કે ચાર અઘાતિના કારણે ચાર વિપરીતતા છે. એ ચારેયની વિપરીતતા છે. પણ અસિદ્ધપણા તરીકે, ભેદ તરીકે ચાર. આહાહા...! ભગવાનઆત્મા સમ્યગ્દર્શનનો વિષય પૂર્ણાનંદસ્વરૂપ પ્રભુ, એમાં અસિદ્ધત્વનો અભાવ છે. આહાહા...! અરે...! જડ, શરીર, વાણી, મનનો તો અભાવ, દયા, દાનના વિકલ્પનો પણ અભાવ (છે), અસિદ્ધપણું જે ચૌદમા ગુણસ્થાને છે એનો પણ દ્રવ્યમાં અભાવ છે. પણ દ્રવ્યમાં અભાવ છે તો પર્યાયમાં અસિદ્ધપણું નથી એમ નથી. આહાહા...! આકરું કામ છે.

પાછળ.

‘શુક્લલેશ્યા,...’ પહેલી કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત (લેશ્યા) ન લીધી. કેમ કે મુનિ ટીકા કરનાર છે. તો મુનિને શુક્લ આદિ લેશ્યા. નહિતર પહેલા કૃષ્ણ, નીલ કાપોત, તેજો એમ લેવું જોઈએ. આહાહા...! ગજબ વાત છે. કહે છે કે, અમારામાં શુક્લલેશ્યા હોય છે. મુનિ છે. એ શુક્લલેશ્યાથી અમે કહીએ છીએ કે શુક્લ, પદ્મ અને તેજો એ શુભભાવ છે, એ અમારી વસ્તુમાં નથી. પર્યાયમાં છે. શુક્લલેશ્યા છે તો શુક્લલેશ્યા આત્મજ્ઞાન સહિત મુનિપણું હોય તો શુક્લલેશ્યામાં દેહ છૂટે તો એ છઠ્ઠા દેવલોકમાં જાય છે. છઠ્ઠાથી નવમી ત્રૈવેયક સુધી જાય છે. શુક્લલેશ્યાના એટલા પ્રકાર છે. પાંચમો બ્રહ્મદેવલોક, છઠ્ઠો વાંતક મરતા શુક્લલેશ્યા હોય એ મરીને છઠ્ઠેથી નવમી ત્રૈવેયકે જાય છે. મિથ્યાદષ્ટિ, ડોં! અને સમ્યગ્દષ્ટિની શુક્લલેશ્યા હોય તો એ છઠ્ઠેથી સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી જાય છે. કેમ કે સર્વાર્થમાં એ શુક્લલેશ્યા છે. અપરાજિત આદિ પાંચ છે ને? શુક્લલેશ્યાવાળા ત્યાં જાય છે. આહાહા...! આ ત્રણ સર્વાર્થસિદ્ધમાં ગયા. બે પાંડવ. સહદેવ અને નકુલ શેત્રુંજય ઉપર દેહ છૂટી ગયો પણ ત્યાં વિકલ્પ રહી ગયો. ત્યાં મુનિઓને લોઢાના ધગધગતા (દાગીના) પહેરાવ્યા. પોતાને પણ પહેરાવ્યા. પણ ઓલા વડીલ છે, એક માતાના પુત્ર છે અને પાછા સાધર્મી મુનિ છે. એક જરી વિકલ્પ આવ્યો ત્યાં આયુષ્ય બંધાઈ ગયું. સર્વાર્થસિદ્ધનું આયુષ્ય બંધાયું. પણ કહે છે કે એ શુક્લલેશ્યા અને સર્વાર્થસિદ્ધનું બંધન-ભાવબંધ દ્રવ્યમાં નથી. આહાહા...! સમ્યગ્દષ્ટિની તો દ્રવ્ય ઉપર દષ્ટિ છે. પર્યાયનું જ્ઞાન કરે છે પણ દષ્ટિનો વિષય પર્યાય નથી. આહાહા...! આવો વીતરાગનો માર્ગ!

એ ‘શુક્લલેશ્યા, પદ્મલેશ્યા,...’ એ છે હલકી. તેજોલેશ્યા ‘પીતલેશ્યા,...’ તેજો કહો કે પીત કહો એ હલકી. ‘કાપોતલેશ્યા,...’ તે અશુદ્ધ છે. ‘નીલલેશ્યા ને કૃષ્ણલેશ્યા...’ પછી ત્રણ લીધી. પહેલા શુભ લીધી અને પછી અશુભ લીધી. કેમ કે મુનિરાજને તો તેજો, પદ્મ, શુક્લલેશ્યા હોય છે. સાચા સંતની વાત છે, ડોં! સમ્યગ્દર્શન સહિત પ્રભુના દર્શન થયા છે. પરમાત્મસ્વરૂપનો અંદર સાક્ષાત્કાર થયો છે. અને એ ઉપરાંત સ્વરૂપમાં અતીન્દ્રિય સ્વાદ લેવામાં લીનતા થઈ છે. પ્રચુર આનંદનું વેદન છે. એને પણ તેજો આદિ લેશ્યાના પરિણામ થાય છે. નીચેની ત્રણ લેશ્યા એને નથી હોતી. મુનિઓને કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત લેશ્યા નથી હોતી. એને તેજો, પદ્મ અને શુક્લ લેશ્યા હોય છે. તેજો એટલે પીત. તો કહે છે કે, પીતલેશ્યા છે એ મારા દ્રવ્યમાં નથી. પર્યાયમાં છે એમ જાણે છે. આહાહા...!

‘કાપોતલેશ્યા, નીલલેશ્યા ને કૃષ્ણલેશ્યા એવા ભેદને લીધે લેશ્યા છ.’ એ ઉદયભાવનું વર્ણન કર્યું. એ ઉદયભાવ જીવદ્રવ્યમાં નથી. પરમપારિણામિક પ્રભુ, પારિણામિક એટલે, સહજપણે વસ્તુ, જેમાં કર્મના નિમિત્ત અને નિમિત્તના અભાવની કોઈ અપેક્ષા નથી, એવો સહજાત્મ સ્વરૂપ પ્રભુ, એવા પંચમભાવમાં આ ઉદયભાવ, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિકભાવ

નથી. અહીં તો હજી શરીર હું નથી, આ બાયડી મારી નથી એ કરવું મુશ્કેલ પડી જાય. અર..ર..! એ સ્ત્રીના વિષયની રમતમાં રાગમાં એકાકાર થઈ જાય કે આમાંથી મને આનંદ આવ્યો, બહુ આનંદ થયો. અરે..! પ્રભુ શું કહે છે તું? ભાઈ! આહાહા..!

અહીંયા તો કહે છે, કે લિંગ જે પુરુષ વેદે છે. ભાવલિંગ, ડોં! જડની અહીં વાત નથી. એ તારામાં નથી. તો એનાથી તને આનંદ કઈ રીતે આવશે? વેદનો વિકલ્પ ઉઠે એ તો દુઃખ છે. આહાહા..! પરમાત્મા આનંદમૂર્તિ પ્રભુ! એમાં દુઃખનો અત્યંત અભાવ છે. આહાહા..! જગતથી નિરાળો પોતાનો આત્મા માનવો એ અલૌકિક વાત છે. આહાહા..!

હવે ‘પારિણામિકભાવના ત્રણ ભેદ આ પ્રમાણે છે.’ હવે પારિણામિકભાવના પાછા ત્રણ ભેદ. ‘જીવત્વપારિણામિક,...’ જીવપણું પારિણામિકભાવ સહજ ત્રિકાળી છે. ‘ભવ્યત્વપારિણામિક અને અભવ્યત્વપારિણામિક.’ ભવ્ય જીવ-અલ્પકાળમાં એની મુક્તિ થાય છે. કોઈને નથી થતી પણ મુક્તિને લાયક છે એને ભવ્યત્વ કહે છે. ભવ્યજીવ પણ નિગોદમાં અનંતા પડ્યા છે જે ક્યારેય ત્રસપણું પણ નથી પામવાના. આહાહા..! નિગોદમાં એવા અનંત ભવ્યજીવ પડ્યા છે કે નિગોદમાંથી કદી ઇંચળ થયા નથી અને થશે પણ નહિ. આહાહા..! પણ એને ભવ્યત્વ કહેવામાં આવે છે. મોક્ષને લાયક એમ કહેવામાં આવે છે. લાયકાત પ્રગટ કરે નહિ એ બીજી વાત છે. આહાહા..! પણ એ ભવ્યત્વપણું પણ જીવદ્રવ્યમાં નથી. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? અભવ્યત્વ એમાં નથી.

‘આ જીવત્વપારિણામિકભાવ ભવ્યોને તેમજ અભવ્યોને સમાન હોય છે.’ એ શું કહે છે? ભવ્યજીવ અને અભવ્ય બેમાં જીવત્વશક્તિ સમાન છે. એ પરમ પારિણામિકભાવે બન્નેમાં સમાન શક્તિ છે. અભવીની પારિણામિકભાવ શક્તિ ઓછી છે અને ભવીની પારિણામિક શક્તિ વિશેષ છે એવો કોઈ ફેર નથી. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..!

એ પ્રશ્ન એકવાર (સંવત) ૧૯૮૫ની સાલમાં સંપ્રદાયમાં બહુ થયો હતો. એક ‘મોહનલાલજી’ હતા એણે પુસ્તક બનાવ્યું હતું. ‘મોહનલાલજી’. એમાં એમ નાખ્યું હતું, ભવી જીવને સમકિતી છે એને પણ હજી ત્રણ ભાવ હોય છે. મિથ્યાત્વ, મિશ્ર અને સમકિત. પણ અનાદિનો અભવ્ય છે એને બે જ ભાવ છે. મિથ્યાત્વ અને મિશ્ર. સમકિતમોહનીય નથી હોતા. અભવીને એકલું મિથ્યાત્વ છે. ‘મોહનમાળા’ (નામનું) પુસ્તક બનાવ્યું હતું. ૧૯૮૦ની વાત છે. અમને મોકલ્યું હતું. એની દીક્ષાને તો ઘણાં વરસ થયા. કીધું, તમારી આ વાત ખોટી છે.

અભવી અને ભવી બેને મિથ્યાત્વનો એક જ પ્રકાર છે. મિશ્ર અને સમકિત મોહનીય તો સમ્યગ્દર્શન થયા પછી હોય છે. ભવી જીવ મોક્ષ જવાને લાયક છે માટે તેને સમકિત મોહનીય છે, મિશ્ર છે, એમ તમે લખ્યું છે એ વાત ખોટી છે, કીધું. ‘મોહનલાલજી’. ૫૦-૫૦ વર્ષની દીક્ષા. તે દિ’ મારી દીક્ષા નાની. પણ મારી સામે બોલી શકે નહિ. દબાણ થઈ

જાય બધાને કે એમનું માનશે, તારું નહિ માને. 'કાનજીસ્વામી'ની એવી પ્રતિષ્ઠા છે. થોડું થોડું બોલવા લાગ્યા. 'મણિલાલજી' હતા. મહારાજ! સાંભળો. 'કાનજીમુનિ'. કહે ઇ સાંભળો. સામે ના ન પાડો. આ તો ૧૯૮૫ની વાત છે. પંદર વર્ષની દીક્ષા.

બાપુ! આત્મામાં અનાદિથી અભવીજીવને ૨૫ પ્રકૃતિ અને ૨૬ પ્રકૃતિ છે. મોહનીયની ૨૬ પ્રકૃતિ છે. ત્યારે એણે લખ્યું કે ૨૭ છે. કેમ કે ભવી છે માટે. અને અભવી (મોક્ષ) નહિ પામે માટે એકલું મિથ્યાત્વ છે. સમજાણું કાંઈ? એમ છે નહિ.

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- અનાદિથી મિથ્યાત્વ એક જ છે. ભવ્ય હોય કે અભવ્ય હોય. આત્મજ્ઞાન થયા પછી મિથ્યાત્વના ત્રણ ટૂકડા થાય છે. મિથ્યાત્વ, મિશ્ર અને સમકિત મોહની. જરા સૂક્ષ્મ વાત છે, ભાઈ! અમારે તો ઘણાં સાથે ચર્ચા થતી હોય ને. અહીં તો અમે સત્યના અભિલાષી છીએ. અમે એવી કોઈ કલ્પનાથી તમે કહો એ વાત અમે નહિ માનીએ. આહાહા..!

અહીંયા કહે છે. 'ભવ્યત્વપારિણામિકભાવ ભવ્યોને જ હોય છે;...' જીવત્વશક્તિ બન્નેને સમાન છે. શું કહ્યું એ? ભવી કે અભવી. 'સિદ્ધ સમાન સદા પદ મેરો.' બન્ને સિદ્ધ સમાન છે. અભવી પણ અંદર સિદ્ધ સમાન છે. આહાહા..! એ તો પર્યાયમાં ઉલટો પુરુષાર્થ છે. બાકી સ્વભાવ તો અભવીનો પણ (સિદ્ધ સમાન જ છે). એક પ્રશ્ન બહુ ચાલ્યો હતો. કે અભવીને મતિજ્ઞાનાવરણી, શ્રુતજ્ઞાનાવરણી અને અવધિજ્ઞાનાવરણી ત્રણ પ્રકૃતિ છે. પાંચ નથી. તો મિશ્રમોહનીયનો પ્રશ્ન ઉઠ્યો. ૧૯૮૫ની સાલની વાત છે. અભવીને ત્રણ આવરણ છે. મતિ આવરણ, શ્રુત આવરણ, અવધિ આવરણ, મન:પર્યય અને કેવળ બે આવરણ નથી. એમ એણે 'મોહનમાળા' પુસ્તકમાં લખ્યું. મેં કીધું, ખોટી વાત છે. અભવીને પણ કેવળજ્ઞાનાવરણી છે. એને કેવળ પ્રગટ નથી થતું માટે કેવળજ્ઞાનાવરણી નથી. (એમ નથી.)

એ અહીં કહે છે, કે અભવી અને ભવી બન્નેને જીવત્વશક્તિ પારિણામિકભાવે પૂર્ણ છે. સમજાણું કાંઈ? એમાં તો આવરણ છે જ નહિ. આહાહા..! અને આવરણ છે તો પર્યાયમાં પાંચ આવરણ છે. અભવીને ત્રણ આવરણ અને ભવીને પાંચ આવરણ (એમ નથી). કેમ કે અભવી મોક્ષ નથી જતા માટે ત્રણ આવરણ છે. ભવી મોક્ષે જાય છે તો પાંચ આવરણ છે. તો પાંચને ટાળીને જાય (એમ નથી).

એ અહીં કહે છે. 'જીવત્વપારિણામિકભાવ ભવ્યોને તેમ જ અભવ્યોને સમાન હોય છે;...' છે? ભવી અને અભવીને જીવત્વપારિણામિક સ્વભાવભાવ છે એ સરખા છે. ભવ્યને આવરણ ઓછા અને અભવીને વિશેષ આવરણ છે એ તો પર્યાયની અપેક્ષાએ છે. વસ્તુમાં નથી. ભવી અને અભવી બન્ને સરખા છે. આહાહા..! એ અભવીનો જીવ પણ પરમ પારિણામિકભાવે પૂર્ણ આનંદનો કંદ છે. આ જીવત્વશક્તિ એટલે પૂર્ણ ત્રિકાળી ભાવ લીધો. ત્રિકાળી ભાવ પૂર્ણ પરમાત્મા છે. એ તો પ્રગટ થતો નથી. એ તો પુરુષાર્થની ઉલટી દશા

છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! એ કહે છે કે ‘ભવ્યોને તેમ જ અભવ્યોને સમાન હોય છે;...’

‘ભવ્યત્વપારિણામિકભાવ ભવ્યોને જ હોય છે;...’ અને એ ભવ્યત્વપારિણામિક સિદ્ધમાં નથી. શું કીધું? ભવીજીવ સિદ્ધપદને પ્રાપ્ત કરે છે. એ ભવી. સિદ્ધપદ પ્રાપ્ત થયું ત્યાં ભવીપણું રહ્યું નહિ. જરી સૂક્ષ્મ વાત છે. આમ પારિણામિકભાવ કહ્યો તો કોઈ કહે કાયમ રહે એમ વાત નથી. સિદ્ધ થયા તો ભવ્યત્વપારિણામિકભાવ રહેતો નથી. સિદ્ધમાં ભવ્ય-અભવ્ય નથી. આહાહા...! અમારે તો લોકો સાથે ઘણી ચર્ચા ચાલતી હતી.

અહીં તો કહે છે, કે ‘ભવ્યત્વપારિણામિકભાવ ભવ્યોને જ હોય છે;...’ જ્યાં સુધી સિદ્ધ નથી ત્યાં સુધી. જ્યારે એ ભવ્યજીવ આત્માનો અનુભવ કરીને મુક્તિ પામે છે, તો સિદ્ધમાં ભવી અભવી તો નહિ પણ ભવ્યપણું નથી. ભવ્યતાનો અર્થ યોગ્યતા અને લાયકાત છે. તો લાયકાત પૂર્ણ થઈ ગઈ. આહાહા...! આવી વાતું હવે. આ સમજ્યા વિના આમ ને આમ ક્રિયાકાંડ કરે, દયા પાળો, વ્રત કરો, અપવાસ કરો. કર્તાબુદ્ધિ છે, મિથ્યાત્વ છે. છતાં એ દ્રવ્યસ્વભાવમાં નથી, પર્યાયમાં છે. આહાહા...! ‘અભવ્યત્વપારિણામિકભાવ અભવ્યોને જ હોય છે. આ રીતે પાંચ ભાવોનું કથન કર્યું.’

હવે ક્ષાયિકભાવ જે કહ્યો એ આત્મામાં ભલે નથી. પણ છે કોને? ક્ષાયિકભાવ છે, પણ આત્મામાં નથી. પણ ક્ષાયિકભાવની પર્યાય કોને હોય છે? ‘પાંચ ભાવો મધ્યે ક્ષાયિકભાવ કાર્યસમયસારસ્વરૂપ છે;...’ શું કહ્યું? ‘પાંચ ભાવો મધ્યે ક્ષાયિકભાવ કાર્યસમયસારસ્વરૂપ છે;...’ ભગવાનઆત્મા ત્રિકાળી કારણસમયસાર છે. વસ્તુ છે એ તો કારણસમયસાર છે. એ પારિણામિકભાવે છે. પણ ક્ષાયિકભાવનું કેવળજ્ઞાન થયું એ પારિણામિકભાવ એ કાર્યસમયસાર. એને પારિણામિક કહીએ, પરમપારિણામિક નહિ. પરમપારિણામિક તો દ્રવ્ય છે. ‘જય ધવલ’માં પર્યાયને પારિણામિક કહી છે.

અહીંયા કહે છે, કે ‘કાર્યસમયસારસ્વરૂપ છે; તે (ક્ષાયિકભાવ) ત્રિલોકમાં પ્રક્ષોભના હેતુભૂત...’ આહાહા...! કોને હોય છે, એમ કહે છે. ‘ખળભળાટ [તીર્થકરના જન્મકલ્યાણાદિ પ્રસંગે ત્રણે લોકમાં આનંદમય ખળભળાટ થાય છે.]’ આહાહા...! તેને ક્ષાયિકભાવ છે એમ કહે છે. છે? ‘પ્રક્ષોભના હેતુભૂત તીર્થકરપણા વડે પ્રાપ્ત થતા...’ અહીં તો તીર્થકર લીધા છે. કેવળી સામાન્ય નથી લીધા. ‘તીર્થકરપણા વડે પ્રાપ્ત થતા સકળ-વિમળ કેવળજ્ઞાનથી યુક્ત...’ ભગવાનઆત્મા સકળ-વિમળ કેવળજ્ઞાનથી યુક્ત પર્યાય છે. જેવો સકળ-વિમળ દ્રવ્યસ્વભાવ છે, એવો પર્યાયમાં સકળ-વિમળ જ્ઞાનસ્વભાવ પ્રગટ થઈ ગયો. આહાહા...!

‘સકળ-વિમળ કેવળજ્ઞાનથી યુક્ત તીર્થકરનાથને...’ પછી તીર્થકરનાથ. નામ મુખ્યપણે આપ્યા. ‘(તેમ જ ઉપલક્ષણથી સામાન્ય કેવળીને)...’ આમ તો તીર્થકર નામ આપ્યું છે. વાંચતા હતા ત્યારે વિકલ્પ આવ્યો હતો, કે કદાચ આ ‘પદ્મપ્રભમલધારીદેવ’ ભવિષ્યમાં તીર્થકર થશે કે નહિ? આ નાખ્યું છે. એ તો પહેલા વાંચ્યું હતું ત્યારે ખ્યાલ આવ્યો હતો. આ

તીર્થંકરપ્રકૃતિ એકલી ક્ષાયિકમાં કેમ નાખી? ગૌણપણે કેવળજ્ઞાન લીધું. મુખ્યપણે આ લીધું. એ ‘પદ્મપ્રભમલધારીદેવ’ સ્વર્ગમાં ગયા છે. ત્યાંથી (નીકળીને) કદાચિત્ તીર્થંકર થઈને મોક્ષ જવાના હોય. આહાહા...! એવું અંદરથી આવ્યું હતું. સમજાણું કાંઈ? પણ પછી અમારું પણ એમ જ છે. અહીંયા પણ તીર્થંકર થઈને મોક્ષે જવાના છીએ. સામાન્ય કેવળી નથી. પ્રભુ! વાત કંઈક સૂક્ષ્મ છે, પ્રભુ! આ તો અંતરની વાત છે. સમજાણું કાંઈ? ‘પદ્મપ્રભમલધારીદેવ’ માટે આવું આવી ગયું. આ વાત છે. આહાહા...!

કહે છે, કે ‘સકળ-વિમળ કેવળજ્ઞાનથી યુક્ત તીર્થંકરનાથને અથવા સિદ્ધભગવાનને હોય છે.’ કેવળજ્ઞાન તીર્થનાથને હોય છે, સામાન્યકેવળીને હોય છે અને સિદ્ધને હોય છે. ‘ઔદયિક, ઔપશમિક અને ક્ષાયોપશમિક ભાવો સંસારીઓને જ હોય છે,...’ ઉદય, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ. ક્ષાયિક છે એ તીર્થંકરને, કેવળીને અને સિદ્ધને હોય છે. અને આ અસ્તિ પાછી સિદ્ધ કરવી છે. નિષેધ કર્યો પણ છે કોને? આહાહા...! એ ઔદયિક નામ આ ભેદ લીધા ને? ઉદયના ભેદ લીધા ને? ઉદયભાવના ૨૧ ભેદ વાંચી ગયા ને? અને ક્ષયોપશમના ૧૮ ભેદ, ઉપશમના બે ભેદ. આહાહા...! એ ‘ઔદયિક, ઔપશમિક અને ક્ષાયોપશમિક ભાવો સંસારીઓને જ હોય છે,...’ આહાહા...! ક્ષયોપશમ સમક્રિત હોય, ઉપશમ સમક્રિત હોય તો પણ સંસારી છે. અસિદ્ધ છે ને? પર્યાયમાં અસિદ્ધ છે ને? આહાહા...!

હવે જરી ઝીણી વાત આવે છે. ‘પૂર્વોક્ત ચાર ભાવો આવરણસંયુક્ત હોવાથી મુક્તિનું કારણ નથી.’ આહાહા...! ચાર ભાવ આવરણસંયુક્ત. એનો અર્થ, કે આવરણનું નિમિત્ત હતું અને એનો અભાવ થયો એટલી અપેક્ષા કરીને, ‘ચાર ભાવો આવરણસંયુક્ત હોવાથી મુક્તિનું કારણ નથી.’ આહાહા...! એ ક્ષાયિકભાવ પણ આવરણસંયુક્ત છે. આવરણસંયુક્તનો અર્થ? આવરણ હતું એનો અભાવ થયો એટલી અપેક્ષા રહી. આહાહા...! આવરણનું સંયુક્તપણું કહ્યું. ભગવાનને તો ચાર ઘાતિનું આવરણ નથી. આહાહા...! સિદ્ધને પણ નથી.

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- પણ આવરણ પહેલા હતું, એનો અભાવ થયો એ પર્યાયની અપેક્ષાથી વાત છે. દ્રવ્યમાં તો કોઈ આવરણ જ નથી. એ તો ત્રિકાળી નિરાવરણ છે. એ અપેક્ષાથી લીધું છે. વસ્તુ ત્રિકાળી નિરાવરણ છે, તો ક્ષાયિકભાવ આવરણવાળાનો અભાવ થયો એટલી અપેક્ષાથી આવરણવાળા કહેવામાં આવ્યું છે. આવી વાત છે. વીતરાગ માર્ગ ગંભીર ઘણો, ભાઈ! આહાહા...!

એ ‘મુક્તિનું કારણ નથી.’ આહાહા...! ‘ત્રિકાળ નિરુપાધિ જેનું સ્વરૂપ છે...’ આહાહા...! ભગવાનઆત્મા ક્ષાયિકભાવથી રહિત ત્રિકાળી નિરુપાધિ.. આહાહા...! ‘જેનું સ્વરૂપ છે એવા નિરંજન નિજ પરમ પંચમભાવની...’ નિરંજન-મેલ નહિ, આવરણ નહિ, આવરણના અભાવની અપેક્ષા નહિ. ‘નિજ પરમ પંચમભાવની (-પારિણામિક ભાવની) ભાવનાથી...’ એ પારિણામિકભાવની

ભાવનાથી. એ ભાવનામાં ક્ષાયિકભાવ આદિ આવ્યા. પણ ક્ષાયિકભાવની ભાવનાથી એમ નહિ. સૂક્ષ્મ વાત છે, ભાઈ! આ તો વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ, જેને એક સમયમાં એક પર્યાયમાં જ્ઞાનમાં ત્રણકાળ, ત્રણલોક (જણાય), ભાઈ! એ માર્ગ કોઈ અલૌકિક છે. એને સમજવો અને પછી દ્રવ્ય આત્માનો અનુભવ (થવો) એ અલૌકિક વાત છે. આહાહા...!

અહીં કહે છે, કે ક્ષાયિકભાવ છે એ પણ છે તો મુક્તિ. કેવળી છે તો ભાવમુક્તિ છે. પછી ચાર કર્મનો અભાવ થશે તો દ્રવ્યમુક્તિ થશે. છતાં કહે છે કે એ તો પર્યાયની વાત છે. એ પર્યાયના આશ્રયે મુક્તિ નથી થતી. એથી મુક્તિનું કારણ નથી. 'ત્રિકાળ નિરુપાધિ જેનું સ્વરૂપ છે...' ત્રિકાળ નિરુપાધિ ભગવાન, જેમાં પર્યાયનો પણ અભાવ છે. ક્ષાયિકભાવમાં જે આવરણનો અભાવ થઈને ક્ષાયિક પર્યાય થઈ, એ અપેક્ષાએ આવરણવાળું કહીને ત્રિકાળી વસ્તુ નિરાવરણ ભગવાન અંદર છે, જે સમ્યગ્દર્શનનું ધ્યેય ત્યાં છે (એમ કહ્યું). આહાહા...! આવો માર્ગ!

'ત્રિકાળી નિરુપાધિ જેનું સ્વરૂપ છે એવા નિરંજન નિજ પરમ પંચમભાવની...' સમજાણું કાંઈ? 'ત્રિકાળી નિરુપાધિ જેનું સ્વરૂપ છે...' ઉપાધિ છે કે નથી એની અપેક્ષા નથી. 'ત્રિકાળી નિરુપાધિ જેનું સ્વરૂપ છે એવા નિરંજન નિજ પરમ પંચમભાવ...' પાછા શબ્દો શું લીધા છે? 'નિજ પરમ પંચમભાવ...' ભગવાનને પંચમભાવ છે તો ભલે હો. આ નિજ પરમ પંચમભાવ. આહાહા...! 'નિજ પરમ પંચમભાવ...' પરમ કેમ કહ્યું? કે ઉદય, ક્ષાયિકને 'જય ધવલ'માં પારિણામિકભાવ કહ્યા છે. તો ત્રિકાળી પારિણામિકભાવની પર્યાય છે ને? શું કીધું? 'જય ધવલ' ગ્રંથ-શાસ્ત્ર છે, તેમાં ચાર ભાવને પારિણામિક કહ્યા છે અને ત્રિકાળીને પરમપારિણામિક કહ્યું છે. રાગને પારિણામિક કહ્યો, મિથ્યાત્વને પારિણામિક કહ્યું. એ ત્રિકાળી પારિણામિકભાવની પર્યાય ગણીને પારિણામિકભાવ કહ્યું. અહીં તો એ નહિ. અહીં તો પરમ પારિણામિકભાવ. છે? આહાહા...! એની ભાવના. ભાવના શબ્દે એના તરફની એકાગ્રતા. એ ભાવનામાં તો ક્ષયોપશમ, ઉપશમ, ક્ષાયિકભાવ થાય છે. ભાવના એ ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિકભાવ છે. ક્ષાયિકભાવની, ક્ષયોપશમભાવની... આહાહા...! એની ભાવનામાં પંચમભાવની ભાવના છે. એ ક્ષાયિકભાવની ભાવના નથી. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! 'ભાવનાથી પંચમગતિએ મુમુક્ષુઓ...' શું કીધું? 'પરમ પંચમભાવની ભાવનાથી પંચમગતિએ મુમુક્ષુઓ (વર્તમાનકાળે) જાય છે...' આહાહા...! મહાવિદેહક્ષેત્રમાં. '(ભવિષ્યકાળે) જશે...' કઈ રીતે? પણ પરમ પંચમભાવની એકાગ્રતારૂપ ભાવના. ક્ષાયિક અને ઉપશમની ભાવના નહિ, છે ખરી. પંચમભાવની ભાવનામાં ક્ષાયિકભાવ છે, પણ એની ભાવના નથી. ભાવના પંચમભાવની છે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- ભાવનાનો અર્થ?

ઉત્તર :- ભાવના એટલે એકાગ્રતા. દ્રવ્ય તરફની એકાગ્રતા. પણ એ એકાગ્રતા

પંચમભાવમાં છે. એકાગ્રતા છે એ ઉત્કૃષ્ટ ક્ષાયિકભાવ છે. એકાગ્રતા ક્ષયોપશમભાવ પણ છે. પણ એ એકાગ્રતા દ્રવ્યમાં છે. એ પર્યાયમાં એકાગ્રતા નથી. વિશેષ આવશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)